

Claude Loyola Allgén

Jesu, du mitt liv, min hälsa (1945)

Quartetto No. II (1942)

- I Allegro elastico
- II Adagio serioso / Un poco meno lento, Allegro lento
- III Vivo con spiritu, Allegretto deciso
- IV Presto

Christe, qui lux es (1948)

uruppförs av

IORE-kvartetten

Joar Skorpen, Teo William-Olsson – violin

Fredrik Meuller – viola

Staffan Cederblom – cello

Lördag den 17 april 2004, kl. 17.00

Museet, kulturhuset, Borås

Entré 50:- Medl. fri entré

Claude Loyola Allgén föddes den 16 april 1920 i Calcutta, där fadern arbetade för ett svenskt företag, men växte upp i Djursholm. Hans möte med musan i unga tonår förefaller att ha varit omvälvande, och från de första kompositionsförsöken i 14-årsåldern formligen väller musiken ur honom. Han studerade viola och kontrapunkt vid Musikhögskolan i Stockholm och var även medlem av Måndagsgruppen, men som tonsättare var han autodidakt. 1950 konverterade han till katolicismen och bytte sitt dopnamn Klas-Thure mot Claude Johannes Maria med det senare tillägget Loyola. Han studerade teologi i Holland och framför allt i Innsbruck (1953–55 och 57–61), men blev aldrig prästvigd – vilket förorsakade en livslång sorg. Allgén levde under sina sista år i delvis självvalt armod. Förutom sitt hus i Täby, som han ärvt av modern, ägde han även en mindre aktiepost, men ingenting av detta betraktade han som sitt eget; det tillhörde det barnhem som efter hans död skulle inrättas i hans hus. Därav blev intet. Natten till den 18 september 1990 innebrändes Allgén i sitt hem, och med honom mängder av originalmanuskript.

En stråkkvartett är en stråkkvartett är en stråkkvartett. Nja, alldeles så enkelt är det kanske inte i fallet Claude Loyola Allgén. Han har efterlämnat sju ”officiella” kvartetter: No. II, III, IV, V, VI, II, VII. Redan där krånglar det till sig. Det finns alltså två stycken No. II. Därtill finns det åtminstone två stycken icke offentliggjorda nr. 1. Alla är de av ansevärd längd, och det är nog ingen överdrift att påstå att Allgén komponerat sammanlagt tio timmar musik för kvartett.

Allgén omarbetade och utvidgade ju många av sina verk, exempelvis *Fantasia* för solopiano, som växte från 21 sidor till 51 – men behöll sin ursprungliga datering. Härav kan vi dra slutsatsen att dateringarna inte är alldeles att lita på, och följaktligen är inte heller kronologin entydig. Detta gäller även *Quartetto No. IV* som växte i två steg, från 28 till 67 till 84 sidor.

Den enda av de större kvartetterna som Allgén omarbetat utan att dra in originalversionen är No. II. Den är en relativt mildt bearbetad variant av vad som ursprungligen benämndes ”*Stråkkvartett nr. 2* (D-dur) op. 7 av Klas-Thure Allgén”, daterad Djursholm 1942. I stort sett har tonsättaren behållit noterna som de är, och bara förändrat tonhöjden med hjälp av nya förtecken – klangen har helt enkelt blivit kärvare; här är det inte längre tal om D-dur – samt lagt till en myckenhet av ornamentala utsmyckningar. En helt annan musik, alltså, men med samma kurvatur. Nytt vin i gamla läglar, om man så vill. Däremot har stycket bara utökats från 87 till 97 sidor. Skissmaterialet till denna senare version är daterat 13 febr. 1982. Allgén återvände alltså till detta

ungdomsverk efter 40 år. Redan det är märkligt nog – han måste ha haft ett gott öga till det. I ursprungsversionen möter vi en osedvanligt mogen 22-åring, spirituell, fantasirik och med en uppenbar känsla för kvartettklangen. Det är tydligt att det är en fullblodstonsättare och stråkmusiker som har hållit i pennan.

Men låt oss ta ett steg tillbaka. I de delvis brandskadade resterna av Allgéns kvarlåtenskap finns bland annat två stora verk för orkester, baserade på Shakespeare. Det ena är *Musik till Shakespeares Köpmannen i Venedig* op 6, även med beteckningen op 7, (1941) – skådespelsmusik helt enkelt, om än av det mer omfattande slaget. Delar av eller material ur detta verk dyker så småningom upp i bland annat *Fuga* för piano (1940), *Les Impressions de Poculectelocte – symfoni för orkester* (1943) och *Dubbelfuga* för orgel (sannolikt också 40-tal). Det andra är *Falstaff*, som benämns som ”opera i 5 akter op. 7”. Härav kan vi också dra slutsatsen att inte heller opusnumreringen är att lita på. Nå, Allgén kom aldrig så långt att det blev någon opera, men det blev rejäla orkesterförspel till de fem akterna.

Någon datering finns inte, men en god gissning är att musiken är komponerad 1942. Det visar sig nämligen att originalversionen av *Quartetto No. II* i själva verket är en transkription – som mycket väl kan vara av senare datum – av musiken till *Falstaff*, ton för ton, från början till slut. Sats 1 motsvarar sålunda förspelet till akt 3, sats 2 motsvarar akt 2, sats 3 är samma som akt 4, och den avslutande satsen motsvarar det sista orkesterförspelet. Som ofta föreskriver Allgén extrema, ibland näst intill ospelbara tempon. Om vi tar honom på orden varar *Quartetto No. II* drygt 40 minuter, i realiteten alltså sannolikt något längre.

Att här gå in på satsernas enskilda karakteristika skulle föra för långt, men låt oss ändå kort stanna till vid sats två, där långsamma, närmast stillastående, avsnitt växlar med något snabbare och rörligare. I adagio-delarna spänner Allgén bågen i strängt kontrapunktiska koraler av sällsynt bärkraft, sannolikt något av det vackraste han komponerat. Här framträder också med ovanlig klarhet hans särpräglade harmonik, fri från all klavbundenhet.

Samma typ av harmonik, om än vidareutvecklad, möter oss i *Jesu, du mitt liv, min hälsa* (1945), en av de drygt 20 körsättningar Allgén vid denna tid skrev över traditionella koralmelodier. *Christe, qui lux es*, över en melodi från 600-talet (1948), är strängt taget en strikt kanon uppbyggd av två parallellorganum, så att överstämmorna förs på kvart- och understämmorna på kvintavstånd. För varje repetition av melodin stiger den en helton, ackompanjerad av en dito dynamisk stegring. (*Christe, qui lux es* finns även i en tvåstämmig version från 1953, som tidigare framförts i Ny Musik.)